

UPORABA E-RAČUNOV V SLOVENIJI

MARJETA MAROLT, GREGOR LENART, DOROTEJA VIDMAR
& ANDREJA PUCIHAR

Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede, Kranj, Slovenija, e-pošta:
marjeta.marolt@um.si, gregor.lenart@um.si, doroteja.vidmar@um.si,
andreja.pucihar@um.si.

Povzetek Že več desetletij smo priča izmenjavi e-računov. V Sloveniji se je izmenjava e-računov začela leta 2001 s projektom Elektronsko poslovanje slovenskega gospodarstva. Rezultat tega projekta je bil standard e-SLOG. Poleg tega se je vzpostavil uspešen in napreden ekosistem za izmenjavo e-računov, s čimer se je marsikateremu podjetju omogočilo lažjo izmenjavo računov in drugih elektronskih dokumentov. K večjemu deležu izmenjave e-računov je pripomogla tudi sprememba Zakona o opravljanju plačilnih storitev za proračunske uporabnike, ki je začela veljati januarja 2015. Kljub vsem spodbudam pa podatki Statističnega urada Republike Slovenije iz leta 2019 kažejo, da je le 58% opazovanih podjetij pošiljalo e-račune primerne za avtomatizirano obdelavo in da je kar dobra polovica teh podjetij od vseh poslanih računov, poslalo manj kot 10% računov v elektronski obliki. Da bi ugotovili, kakšno je trenutno stanje uporabe e-računov, katere so prednosti in slabosti ter kakšne spodbude so potrebne za razširitev uporabe e-računov, smo jeseni 2020 izvedli anketo med Slovenskimi podjetji.

Ključne besede:

e-račun,
Slovenska
podjetja,
uporaba,
prednosti,
ovire,
raziskava.

USE OF E-INVOICE IN SLOVENIA

MARJETA MAROLT, GREGOR LENART, DOROTEJA
VIDMAR & ANDREJA PUCIHAR

Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede, Kranj, Slovenija, e-pošta:
marjeta.marolt@um.si, gregor.lenart@um.si, doroteja.vidmar@um.si,
andreja.pucihar@um.si.

Abstract For several decades, we are witnessing the exchange of e-invoices. In Slovenia e-invoicing started in 2001 with the project “Electronic commerce of Slovenian enterprises”. The result of this project was standard named eSLOG. Furthermore, the advanced e-invoicing ecosystem was established which enabled enterprises to more easily exchange e-invoices. Moreover, since January 2015, all budget users can only receive e-invoices, which contributed to a larger share of e-invoicing. Despite all these incentives, data from the Statistical Office of the Republic of Slovenia from 2019 show that only 58% of the observed companies have exchange e-invoices in a form suitable for automated processing and more than half of these companies have sent less than 10% of these type of e-invoices. In order to determine the current state of use of e-invoices, the advantages and obstacles as well as what incentives are needed to expand the use of e-invoices, a survey among Slovenian companies was conducted in autumn 2020.

Keywords:

e-invoice, Slovenian
companies,
usage,
benefits,
obstacles.

1 Uvod

Že več desetletij smo priča izmenjavi elektronskih računov (e-računov) v Evropi. E-račun evropska direktiva opredeljuje kot račun, ki omogoča samodejno in elektronsko obdelavo. To pomeni, da se račun izda, pošlje, sprejme in hrani v strukturirani elektronski obliki (Direktiva 2014/55/EU). Sprva so si izmenjevala e-račune podjetja v velikih oskrbovalnih verigah, danes tak način poslovanja najdemo že vsepovsod, saj prinaša številne prednosti, tako za dobavitelje, kot tudi kupce. Med prednostmi se izpostavlja manjše število napak, hitrejšo izvedbo procesov, ter nižje stroške (Horák, Bokšová, & Strouhal, 2020).

V Sloveniji se je izmenjava e-računov začela leta 2001 s projektom Elektronsko poslovanje slovenskega gospodarstva. Rezultat tega projekta je bil standard eSLOG 1.3, ki se je začel uporabljati leta 2003. Z leti se je ta standard dopolnjeval skladno s spremembami evropske in slovenske zakonodaje (Zupančič et al., 2016). Trenutno je v veljavi različica eSLOG 2.0.

Za lažjo izmenjavo e-računov se je vzpostavil uspešen in napreden ekosistem za izmenjavo e-računov. Izmenjava e-računov tako poteka preko ponudnikov elektronskih poti. Med registriranimi ponudniki elektronskih poti najdemo različne izvajalce, od razvijalcev različnih poslovnih informacijskih sistemov do bank in uveljavljenih ponudnikov storitev elektronske izmenjave (npr. ZZI, EBA, Panteon.net). V ta ekosistem so vključeni tudi večji ponudniki celovitih poslovnih programskih rešitev za podjetja (ERP rešitve), ki skrbijo, da je njihova programska rešitev integrirana s ponudniku elektronskih poti. Tako lahko uporabniki izvajajo izmenjavo e-računov preko obstoječih celovitih programskih rešitev, ki jih že uporabljajo v podjetju (Bojanc et al., 2018).

K večjemu deležu izmenjave e-računov je pripomogla tudi sprememba Zakona o opravljanju plačilnih storitev za proračunske uporabnike, ki je začela veljati januarja 2015. Ta zakon določa, da morajo proračunski uporabniki od 1. 1. 2015 dalje prejemati račune za dobavljeno blago in opravljene storitve izključno v strukturirani elektronski obliki (e-račun).

Kljub vsem spodbudam in dolgoletnemu razvoju področja pa podatki Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) iz leta 2019 kažejo, da je le 58% opazovanih podjetij pošiljalo e-račune primerne za avtomatizirano obdelavo in da je kar dobra polovica teh podjetij od vseh poslanih računov, poslalo manj kot 10% računov v elektronski obliki. Nadalje, 10% podjetij je poslalo med 10% in 24% vseh računov, 7% podjetij je poslalo med 25% in 49% vseh računov. Samo štiri podjetja od stotih so poslala med 50% in 74% računov, več kot 75% računov pa so poslala le tri podjetja od stotih (Zupan, 2020).

Kljub temu, da SURS spremlja izmenjave e-računov v podjetjih v Sloveniji pa sklop vprašanj Pošiljanje in prejemanje računov ni del vprašalnika, ki ga pošiljajo slovenskim podjetjem vsako leto. Poleg tega so vprašanja zelo splošna, npr. komu podjetja pošiljajo in od koga prejemajo e-račune, v kakšni obliki in v kolikšnem deležu podjetja pošiljajo e-račune. Ker podatki, ki jih zbira SURS ne ponujajo dovolj celovitega vpogleda v dejansko uporabo e-računov, prednosti in slabosti te uporabe ter kakšne spodbude so potrebne za razširitev uporabe e-računov, smo jeseni 2020 izvedli anketo med Slovenskimi podjetji.

2 E-računi

Obstajajo različne opredelitve pojma e-račun. V splošnem se opredeljuje kot račun, ki se ga izdaja in prejema v elektronski obliki. Pri tem poznamo dve obliki e-računov. Prva oblika e-računa je v standardizirani elektronski obliki (npr. XML (eSLOG), RIP, UBL), primerni za avtomatizirano obdelavo. To pomeni, da je takšen e-račun možno izdati, poslati in na drugi strani prejeti ter ga avtomatsko zajeti in dalje obdelovati v elektronski obliki (Hagsten & Falk, 2020) (Hagsten & Falk, 2020; Koch, 2019). Druga oblika pa je račun v elektronski obliki (npr. pdf, JPEG, TIF), ki pa ni primeren za avtomatizirano obdelavo.

Račun v standardizirani elektronski obliki je dokument v xml strukturi. Sestoji iz ovojnice e-, ki vsebuje podatke, ki so potrebni, da e-račun prispe od izdajatelja do prejemnika po elektronski poti. V obojnici se nahajajo vsi podrobni podatki o e-računi, ki morajo biti obvezno v standardizirani obliki v xml strukturi. Dodane so lahko razne priloge, ko so povezane z računom, npr. pdf oblika računa (Center za ePoslovanje Slovenije, n.d.).

Račun v elektronski obliki se običajno shrani tudi pdf obliko, ki omogoča vizualizacijo podatkov za človeka. Tak račun se lahko elektronsko podpiše, nato pa se pošlje po elektronski pošti do prejemnika. Pogosto pa je praksa, da se račun v pdf obliki brez elektronskega podpisa pošlje prejemniku.

2.1 E-računi v Sloveniji in Evropi

V Sloveniji je več kot 40 ponudnikov elektronskih poti. Ti poskrbijo, da lahko izdajatelj e-račun pošlje prejemniku avtomatsko iz svoje ERP rešitve. E-račun se tako preko različnih povezanih omrežij (UJP, bančna in druga povezana omrežja različnih ponudnikov) prenese od izdajatelja k prejemniku.

E-račune pospešeno uvajajo tudi drugje v Evropi, vendar vsaka država oziroma celo vsaka panoga uvaja svoje standarde e-računov. Posledično se v Evropi uporablja preko 350 različnih standardov e-računov. To je tudi ena izmed ovir čezmejne izmenjave e-računov. Čezmejno poslovanje je oteženo tudi zaradi različnih nacionalnih pravil ter negotovosti glede varnosti sistemov elektronske izmenjave dokumentov.

Slovenija se pri izmenjavi e-računov v Evropi nahaja v samem vrhu. Kljub temu pa se sooča s številnimi izzivi, ki so vezani na širšo uporabo e-računov na nacionalnem nivoju in poenostavitev čezmejne komunikacije in s tem vzpostavitev tekočega kroženja e-računov znotraj Evropske Unije (Bojanc et al., 2018).

2.2 Hramba e-računov

Za račune, ki se izmenjajo v elektronski obliki je potrebno poskrbeti tudi za ustrezno hrambo. To ureja Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (Ur. l. RS, št. 30/06 in 51/14, v nadaljevanju ZVDAG). Natančneje, ta zakon določa način, organizacijo, infrastrukturo in izvedbo ter hrambo dokumentnega gradiva v fizični in elektronski obliki. Iz tega sledi, da se e-računi lahko hranijo v fizični ali elektronski obliki.

Zakon sicer določa, da se e-račun hrani v taki obliki, kot ga podjetje prejme, vendar se lahko hrani tudi fizični obliki. V tem primeru mora imeti podjetje urejen postopek prenosa e-računa v fizično obliko, ki je skladen z zahtevami, ki jih določa ZVDAG.

Tudi če se račun hrani v elektronski obliki, je potrebno, da podjetje zagotovi hrambo, ki je skladna z določili ZVDAG. To lahko podjetje zagotovi na različne načine, med drugim lahko uporablja obstoječe programe za upravljanje e-računov ali ERP rešitev, uporablja storitve e-hrambe pri ponudniku storitev, uporablja namenske rešitve za hrambo e-računov ali pa e-račune hrani v obliki datotek na strežniku.

3 Metodologija

Cilj raziskave je bilo ugotoviti obseg uporabe e-računov v Slovenskih podjetjih, prednosti in slabosti, ki vplivajo na uporabo e-računov ter kakšne spodbude so potrebne za razširitev uporabe e-računov. Da bi dosegli zastavljen cilj smo se odločili za kvantitativno raziskavo, za tehniko zbiranja podatkov pa smo oblikovali anketni vprašalnik. Uporabili smo spletno anketo, ker smo želeli v relativno kratkem času in na ekonomičen način zbrati podatke (Lefever, Dal, & Matthíasdóttir, 2007). Poleg tega nam je tak način omogočil hitrejšo in enostavnejšo pripravo podatkov za kasnejšo analizo (Bakla, Çekiç, & Köksal, 2013).

Vprašalnik smo razvili skupaj s predstavniki projekta ROSE 2 (Readiness Of Slovenian E-invoicing 2), Centra za ePoslovanje Slovenije in predstavniki Digitalnega inovacijskega stičišča Slovenije (DIHS).

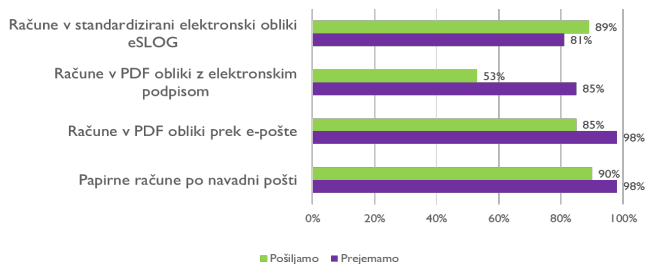
Pri razvoju vprašalnika smo uporabili vprašanja zaprtega tipa. Vprašalnik je bil razdeljen na ustrezno poimenovane sklope.

Povabilo na sodelovanje v raziskavi je bilo poslano preko baz DIHS in GZS. Pridobili smo 94 izpolnjenih vprašalnikov. Podatke smo analizirali v Excelu. Rezultati so predstavljeni v naslednjem poglavju.

4 Rezultati

Anketirana podjetja so se klasificirala v naslednje dejavnosti: IKT (31%), drugo (28%), predelovalna dejavnost (10%), oskrba z električno energijo, plinom in paro (9%) trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (7%), finančne in zavarovalniške dejavnosti (6%), strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (5%) in druge raznovrstne poslovne dejavnosti (5%). Med anketiranci je bilo 25% direktorjev, 18% vodij drugih področij, 16% vodij računovodstva, 8% direktorjev ali vodij informatike, 6% informatikov in 6% direktorjev ali vodij financ. 24% anketirancev je označilo drugo področje dela.

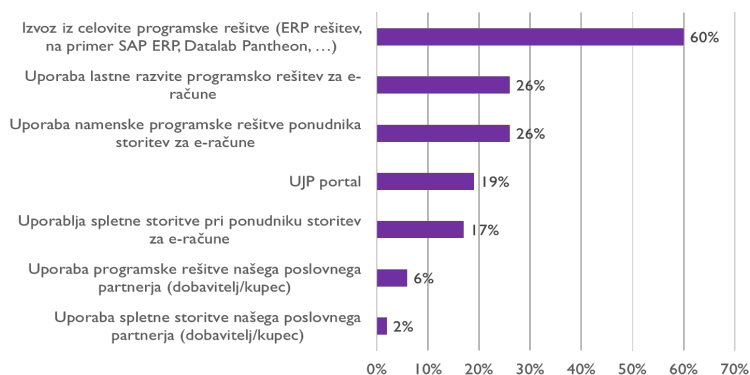
Slika 1 prikazuje delež podjetij glede na različne načine pošiljanja in prejemanja e-računov. Natančneje, kar 98% anketiranih podjetij prejema račune v PDF obliki preko e-pošte in v papirni obliki po navadni pošti. Velik delež je tudi podjetij, ki prejemajo račune v PDF obliki z elektronskim podpisom (85%) in v standardizirani elektronski obliki eSLOG (81%). Zanimiv je podatek, da samo 53% podjetij izdaja račune v pdf obliki z elektronskim podpisom, medtem ko jih kar 89% tudi v standardizirani elektronski obliki eSLOG.

Slika 1: Delež podjetij glede na način izmenjav računov

Vir: svoj.

Podjetja, ki si izmenjujejo e-račune, pripravljajo e-račune na različne načine. Slika 2 prikazuje, da podjetja najpogosteje račun izvozijo iz ERP rešitve (60%), 26% podjetij uporablja lastno razvito programsko rešitev za e-račune, 26% jih uporablja namenske programske rešitve ponudnika storitev za e-račun, 19% UJP portal, 17% pa jih uporablja spletne storitve pri ponudniku storitev za e-račune. Še v manjšem deležu uporabljajo programske rešitve svojih poslovnih partnerjev (6%) in spletne storitve svojih poslovnih partnerjev (2%). Nekatera podjetja uporabljajo kombinacijo zgoraj omenjenih možnosti.

Slika 2: Delež podjetij glede na način priprave e-računov

Vir: svoj

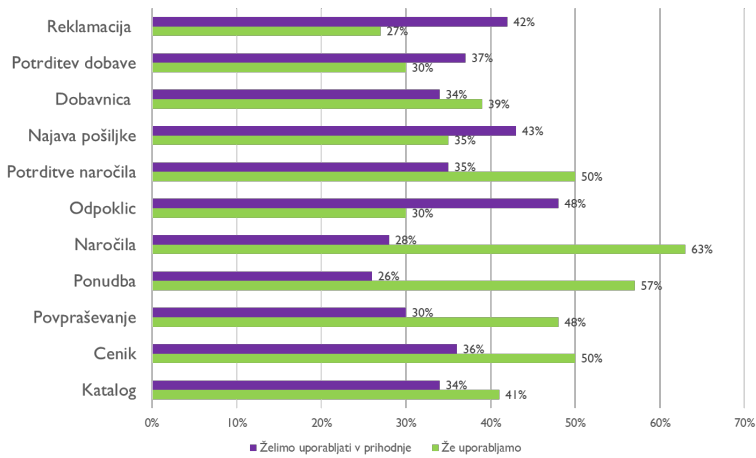
Prejete in izdane račune podjetja hranijo na različne načine. Slika 3 prikazuje, da jih največ e-račune natisne in hrani v papirni obliki (61%), manj jih e-račune hrani kot datoteke na strežniku (46%) ali pa uporablja za hranjene e-računov obstoječe programe za upravljanje e-računov ali ERP rešitve (37%). Najmanj pa podjetja uporabljajo storitve e-hrambe pri ponudniku (22%) in namenske rešitve za hrambo e-računov (13%). Nekatera podjetja se poslužujejo več zgoraj omenjenih načinov.

Slika 3: Delež podjetij glede na način hrambe e-računov

Vir: svoj

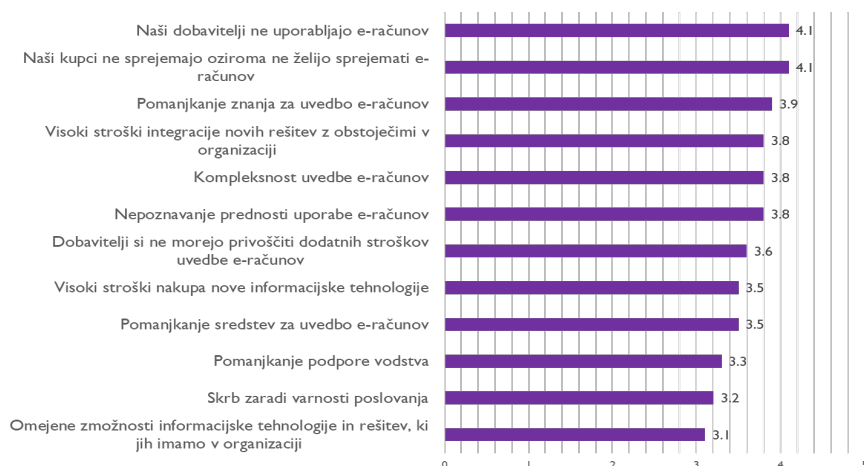
Podjetja si izmenjujejo tudi druge e-dokumente, vendar je ta delež manjši. Slika 4 prikazuje, da podjetja poleg računa pogosto izmenjujejo še naročila (63%), ponudbo (57%), potrditev naročila (50%) in cenik (50%). Zanimivo je, da si podjetja želijo izmenjevati tudi druge e-dokumente. Največ si jih želi uporabljati odpoklic (48%), najavo pošiljk (43%) in reklamacije (42%).

Slika 4: Delež podjetij glede na uporabo drugih e-dokumentov

Vir: svoj

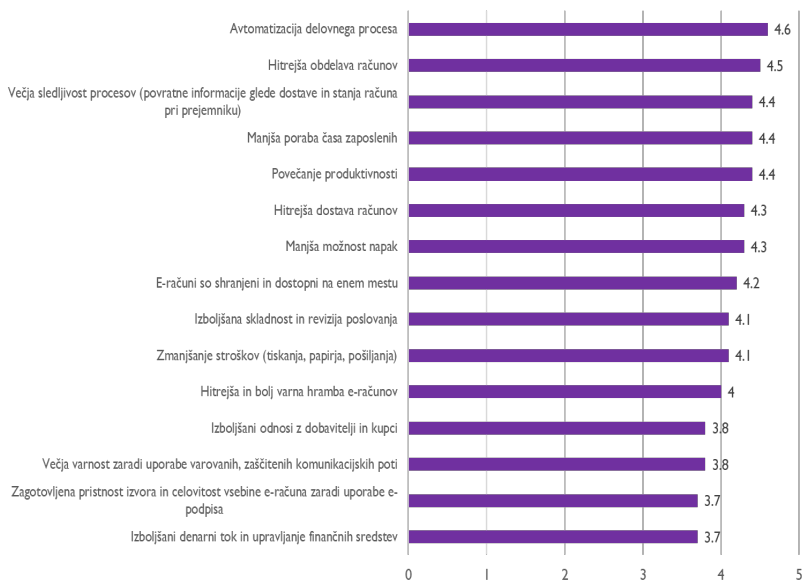
Podjetja so kot najpomembnejše ovire prepoznala naslednje (Slika 5): dobavitelji na uporabljajo e-računov ($\bar{x}=4,1$), kupci ne sprejemajo oziroma ne želijo sprejemati e-računov ($\bar{x}=4,1$), premalo znanja za uvedbo e-računov ($\bar{x}=3,9$). Kot manj pomembne ovire, vendarle še vedno pomembne pa so podjetja prepoznala naslednje ovire: pomanjkanje podpore vodstva ($\bar{x}=3,3$), skrb glede varnosti poslovanja ($\bar{x}=3,2$) in omejene zmožnosti informacijske tehnologije in rešitev ($\bar{x}=3,1$).

Slika 5: Pomembnost ovir pri uporabi e-računov

Vir: svoj

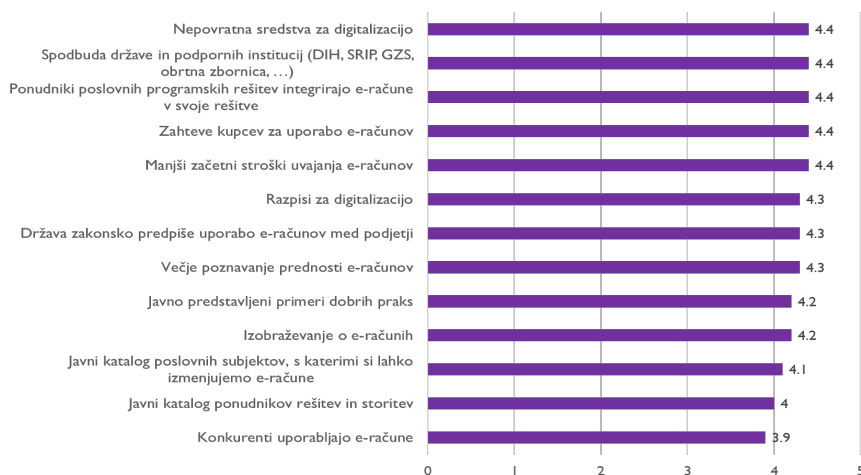
Z uporabo e-računov so povezane tudi številne prednosti. Podjetja so se strinjala, da so vse navedene prednosti pomembne. Najbolj so se strinjala s trditvami (Slika 6), da uporaba e-računa vpliva na avtomatizacijo procesa ($\bar{x}=4,6$), računi se hitreje obdelajo ($\bar{x}=4,5$) in omogočena je večja sledljivost procesov ($\bar{x}=4,4$). Najmanj pa se strinjajo s trditvama, da povečuje je zagotovljena pristnost izvora in celovitost vsebine e-računa zaradi uporabe e-podpisa ($\bar{x}=3,7$) in da se izboljša denarni tok in upravljanje finančnih sredstev ($\bar{x}=3,7$).

Slika 6: Povprečja za prednosti uporabe e-računov

Vir: svoj

Za pospešitev razširitve uporabe e-računov so potrebne in pomembne tudi spodbude. Podjetja se najbolj strinjajo s trditvami (Slika 7), da so potrebna nepovratna sredstva za digitalizacijo ($\bar{x}=4,4$), da je potrebna spodbuda s strani države in podpornih institucij (DIH, SRIP, GZS, obrtna zbornica, ...) ($\bar{x}=4,4$), da ponudniki poslovnih programskih rešitev integrirajo e-račune v svoje rešitve ($\bar{x}=4,4$) in da bi bili začetni stroški uvajanja e-računov manjši ($\bar{x}=4,4$). Najmanj pa se strinjajo s trditvijo, da bi jih k uporabi e-računov spodbudili konkurenti ($\bar{x}=3,9$).

Slika 7: Povprečja za prednosti uporabe e-računov

Vir: svoj.

5 Diskusija in zaključki

Kljub temu, da je Slovenija med vodilnimi državami v Evropski uniji pri uporabi e-računov, pa podatki Statističnega urada kažejo, da podjetja še vedno v veliki meri pošiljajo in prejemajo račune v papirni obliki. To nakazuje tudi naša raziskava. Rezultati naša raziskave kažejo, da se največji delež e-računov pripravi in izvozi iz ERP rešitve (60%) in da se največji delež računov še vedno natisne in hrani v papirni obliki (61%). Poleg tega rezultati naše raziskave izpostavljajo mnenja podjetij glede pomembnejših ovir za manjši obseg uporabe e-računov, bistvene prednosti uporabe e-računov in spodbude, ki si jih podjetja želijo za večjo uporabo e-računov.

Ugotavljamo, da se stanje v Sloveniji izboljšuje, vendar počasi. E-izmenjava strukturiranih e-dokumentov predstavlja najzgodnejše obdobje e-poslovanja, ki sega v 80. leta prejšnjega stoletja. Imenujemo jo tudi računalniško izmenjevanje podatkov ali rip (Clarke & Pucihar, 2013; Pucihar, 2020). Kljub štirim desetletjem razvoja na tem področju, bo potrebnih še nekaj let in spodbud, da bomo prešli v širšo uporabo e-računov in prav tako ostalih poslovnih dokumentov v e-obliki.

Potrebni bi več nepovratnih sredstev za digitalizacijo in spodbud s strani države in podpornih institucij. Podjetja potrebujejo popolne integracije poslovnih programskih rešitev z rešitvami ponudnikov elektronskih poti in elektronskih arhivov. Smiselno bi bilo, da nastane eno stičišče za vse e-račune, tako za proračunske uporabnike, kot tudi ostale. Poleg tega pa bi morali IKT ponudniki ponujati tudi rešitve prilagojene mikro in malim podjetjem.

Zaključimo lahko, da uporaba e-računa narašča za kar ima zasluge tudi povezano delovanje ekosistema podpornih institucij, ki so v sodelovanju s predstavniki GZS (Center za e-poslovanje), ponudnikov IKT in elektronskega izmenjevanja podatkov, povezanih državnih institucij, podjetij in univerz skupaj zgradile nacionalni standard e-SLOG, ki je predstavljal temelj za pospešitev e-poslovanja in e-izmenjave e-računov znotraj države. Dodatna spodbuda sta bila tudi evropska projekta ROSE (Readiness Of Slovenian E-invoicing« in ROSE 2. Projekt ROSE je omogočil uskladitev e-računov v Sloveniji z EU Direktivo 2014/55/EU o izdajanju e-računov pri javnem naročanju in evropskim standardom EN 16931 o e-računih v javnem sektorju in gospodarstvu. ROSE 2 pa je zastavil temelje za avtomatizacijo celotnega procesa od naročila do plačila v javnem sektorju in gospodarstvu (Center za ePoslovanje Slovenije, n.d.).

Za poglobljeno razumevanje e-izmenjevanja e-računov so potrebne dodatne analize, ki bi pokazale v katerih dejavnostih in katerih velikostih podjetij izraziteje narašča. Zanimivo bi bilo narediti tudi primerjavo med podjetji in ugotovljati razlike med njimi. Vsekakor pa bi bilo potrebno povečati število izpolnjenih vprašalnikov, saj lahko le na tak način prikažemo bolj realno sliko trenutnega stanja.

Literatura

- Bakla, A., Çekiç, A., & Köksal, O. (2013). Web-based surveys in educational research. *International Journal of Academic Research Part B*, 5(1), 5–13. <https://doi.org/10.7813/2075-4124.2013/5-1/B.1>
- Bojanc, R., Zupančič, D., Miklavčič, A., Arh Pilih, D., Bertalanič, J., & Zorko, A. (2018). *Poslovanje z eRačuni v Sloveniji*. Center za ePoslovanje Slovenije. (n.d.). eSLOG.

- Clarke, R., & Pucihar, A. (2013). Electronic interaction research 1988 - 2012 through the lens of the Bled eConference. *Electronic Markets*, 23(4), 271–283. <https://doi.org/10.1007/s12525-013-0144-4>
- Hagsten, E., & Falk, M. T. (2020). Use and intensity of electronic invoices in firms: The example of Sweden. *Journal of Cleaner Production*. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.121291>
- Horák, J., Bokšová, J., & Strouhal, J. (2020, September). Electronic Invoicing Adoption within the European Union. *International Advances in Economic Research*. Springer. <https://doi.org/10.1007/s11294-020-09802-3>
- Koch, B. (2019). The e-invoicing journey 2019-2020. Retrieved from https://www.billentis.com/The_einvoicing_journey_2019-2025.pdf
- Lefever, S., Dal, M., & Matthíasdóttir, Á. (2007). Online data collection in academic research: advantages and limitations. *British Journal of Educational Technology*, 38(4), 574–582. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2006.00638.x>
- Pucihar, A. (2020). The digital transformation journey: content analysis of *Electronic Markets* articles and Bled eConference proceedings from 2012 to 2019. *Electronic Markets*, 30(1), 29–37. <https://doi.org/10.1007/s12525-020-00406-7>
- Zupan, G. (2020). Stopnja digitalizacije v podjetjih z vsaj 10 zaposlenimi: digitalni indeks v skoraj tretjini podjetij zelo nizek.
- Zupančič, D., Bastl, A., Ružič, A., Lunar Peček, B., Bertalanich, J., Bratušek, M., ... Gaberc, B. (2016). Priporočila za uporabo standarda GZS eSlog 1.6.1 za enostavni račun. Verzija 2016/1.